

OSNIVANJE PRVE APOTEKE U JAGODINI 1852 GODINE

Vojislav MARJANOVIĆ

Istoriografija naše farmacije u XIX veku je malo poznata i oskudna, usled siromašnog arhivskog materijala, koji je delimično uništen u toku dva poslednja svetska rata. Do prvog svetskog rata Državni arhiv bio je dosta kompletnan, ali nije bilo zainteresovanih istoričara zdravstvene kulture koji bi odredili taj deo koji se odnosi na prošlost farmacije.

Prošlost zdravstvene kulture XIX veka u Srbiji delimično su obradili u manjim i većim radovima dr Emeriha Lindenmajera, dr Vladan Đorđević, dr Vlada Stanojević i dr Vojislav Mihajlović. Delo V. Mihajlovića »Sanitet u obnovljenoj Srbiji« izašlo je 1950. godine, u izdanju SAN, koje je našoj zdravstvenoj javnosti prikazalo period do 1860. godine. U tom radu samo su u prolazu obuhvaćene neke činjenice koje se odnose na prošlost farmacije u Srbiji.

Proučavajući tu prošlost, uspeli smo da sakupimo originalnu arhivsku istorijsku građu iz XIX veka.

Ovde ćemo izneti ceo postupak i tok kako je došlo do osnivanja prve apoteke u Jagodini (Svetozarevu) — do sada jedini primer poznat našoj zdravstvenoj javnosti iz XIX veka. Radi tačnijeg prikaza, iskoristili smo svu arhivsku građu kojom smo raspolagali.

Početkom maja meseca 1851. godine, Ministarstvu unutrašnjih dela — njegovom Sanitetskom odeljenju — obratio se mr Đorđe Krstić, rodnom iz Rume u Sremu, sa molbom da mu se dodeli dozvola za osnivanje prve apoteke u Šapcu¹.

Šestoga maja 1851. godine on piše Visokoslavnom Popečitelstvu unutrašnjih dela i kaže:

»Želeći da budem od koristi mome rodu i stradajućem čovečanstvu, nameran sam da otvorim apoteku u Šapcu. Zato najpokornije upućujem svoju molbu Visokoslavnom Ministarstvu i milostivo tražim iz sledećih razloga: a) zato što sam crpeo osnovne nauke iz apotekarstva, što se vidi iz priloženog svedočanstva pod A i što se vidi iz priloženog pod B i V, i da sam kao pomoćnik, kroz duže vreme radio u Rumskoj i Pančevačkoj apoteci u Srpskoj vojvodini; b) zato što sam slušao apotekarske nauke u Germaniji i tamo završio sa dobrim uspehom, što se vidi iz priloženih dokumenata pod G, D, E; v) zato što sam položio propisani državni ispit, što se vidi iz diplome pod Ž i što imam znanja za upravljanje apotekom i g) zato što me je otac Stanimir Krstić, rumski sveštenik i predsednik karlovačke Konzistorije novčano snabdeo da mogu apoteku da osnujem.

U Rumi dana 6-og 1851.

Đorđe Krstić
žitelj rumski u vojvodstvu srpskom
diplomirani apotekar.«

Ta je molba iz Rume stigla Sanitetskom odeljenju Ministarstva unutrašnjih dela i odmah je uzeta u postupak. Pod br. SN 659, od 23. juna tekuće godine Ministarstvo je molbu proučilo i poslalo okružnom načelniku u Šabac sa propratnim zahtevom. Ono je istaklo da se neki Đorđe Krstić, kraljevski austrijski podanik, obratio Ministarstvu i molbom tražio, kao diplomirani apotekar, da mu se odobri otvaranje apoteke u Šapcu. Da bi Ministarstvo moglo da mu tu dozvolu izda, potrebno je da zna da li ima uslova za to i traži da načelnik odgovori na sledeća pitanja: »1) Da li je i koliko potrebno da se u Šapcu osnuje i otvori; 2) Da li bi, prema obrtu, jedna apoteka mogla u Šapcu da se izdržava, uzimajući u obzir broj stanovništva i njegove potrebe, ili bi se zbog nemanja uslova za dalji rad morala kasnije zatvoriti; 3) Da li bi za tamošnje stanovništvo stvarna potreba bila da se pomenuta apoteka otvori?! Zbog navedenih razloga Ministarstvo unutrašnjih dela naređuje okružnom načelniku da ovo, gornja pitanja, zajedno sa okružnim fizikusom obradi i isledi i Ministarstvu natrag vrati«².

U ime Ministarstva unutrašnjih dela ovaj je zahtev uputio i lično napisao, 23. juna 1851. godine, načelnik saniteta dr Emerih Lindenmajer, znameniti lekar-organizator našeg saniteta u XIX veku. On je u Srbiji služio do druge vlade kneza Miloša, kada je penzionisan³.

Okružni načelnik je dobijena pitanja razmotrio i poslao okružnom fizikusu, kao najboljem poznavaoocu zdravstvenih prilika i potreba u okrugu, da ih i on obradi i da svoje mišljenje. Ovde je usledilo nešto neobično, čemu se nismo nadali, uzimajući u obzir reputaciju Šapca onog vremena.

Posle iscrpne obrade, kako dolikuje okružnom fizikusu, dr Antonije Groder, 8. jula dao je sledeći odgovor: »Slavnom Načelničestvu okružja šabačkog«⁴ i izložio kako mu je Načalstvo, 6. jula tekuće godine, saopštilo da je visokoslavnom Ministarstvu potrebno da zna sve o malopre izloženim pitanjima. Na prvo pitanje je odgovorio odmah, konkretno, da u Šapcu nije potrebno da se osnuje i otvori apoteka, zato što sem njega, okružnog fizikusa, nema više nijednog lekara koji vrši lekarsku praksu a i zato što u mestu nema ni bolnice a broj bolesnika je mali. Što se tiče seljaka, oni se uopšte i ne leče. Kao dokaz toga naveo je iz lekarskog protokola broj bolesnika u toku poslednjih deset godina — od 1841. do 1850. zaključno i naglasio da su podaci apsolutno tačni jer ih svake godine svodi i daje izveštaje.

»Bilo je 1841. čislo bolesnika	204	
» „ 1842. „ „	201	
» „ 1843. „ „	148	
» „ 1844. „ „	212	
» „ 1845. „ „	195	
» „ 1846. „ „	259	— ove godine bila je groznica
» „ 1847. „ „	420	— kao redna bolest
» „ 1848. „ „	579	— ove godine bila holera
» „ 1849. „ „	375	
» „ 1850. „ „	576	— ove godine bile su male kraste i veliki kašal.

Uzrok da je tako malo čislo bolesnika na lečenju svake godine nije jedini: isto tako nisu se ljudi navikli u bolestima lekove upotrebljavati; upravo i nema mnogo bolesnika, jerbo je narod uopšte zdrav, i samo u letnjim mesecima, od groznice i srdobolje mnogo pati!!« Prema tome, za ovako mali broj bolesnika fizikus uvek može da spremi potrebne lekove i apotekar mu za to i nije potreban.

Na drugo pitanje: »Da li bi u Šapcu jedna apoteka mogla da se izdržava i da postoji, obzirom na njen obrt, koji bi se predvideo prema broju stanovnika u okrugu i gradu«, fizikus je odgovorio da u Šapcu apoteka ne bi mogla da opstane bez državne pomoći, jer je obrt od lekova tako mali da jedan čovek samo od tih prihoda ne bi mogao da živi. Ovo tvrđenje potkrepio je dokazima iz svog lekarskog protokola o nabavci i prodaji leokva, koji je vodio prema uredbi za okružne lekare. Navešćemo podatke o nabavci i prodaji lekova u toku poslednjih 10 godina:

»U 1841.	dao sam za lekove	72 for. i 20 kraic. srebra
» 1842.	» » » »	43 » » 28 » »
» 1843.	» » » »	75 » » 4 » »
» 1844.	» » » »	25 » » » »
» 1845.	» » » »	48 » » 44 » »
» 1846.	» » » »	88 » » 2 » »
» 1847.	» » » »	134 » » 22 » »
» 1848.	» » » »	172 » » 22 — ove godine bila je holera
» 1849.	» » » »	163 » » 2 » »
» 1850.	» » » »	156 » » 53 » »

Na kraju ovako iznetih dokaza dr Antonije Groder, okružni fizikus, izveo je opšti zaključak da će se Visokoslavno Popečitelstvo iz ovoga uveriti da bi fizikus koji drži apoteku teško mogao u Šapcu da opstane bez državne godišnje plate, a još manje jedan apotekar koji nema nikakvu platu. Što se tiče trećeg pitanja — da li bi stanovništvu koristilo da se osnuje i otvori apoteka — on smatra da je vrlo sumnjivo da li bi stanovništvo imalo koristi od toga jer bi se otvaranjem apoteke namnožili kvaksalberi (kveksilberi) — nadriapotekari i nadrilekari. Tu je mislio na bolesnike koji bi sami uzimali lekove iz apoteke i lečili sebe i druge, što bilo veoma štetno po narodno zdravlje. On je to protumačio kao opštu pojavu u ono vreme, naročito kod neobrazovanijeg sveta: zašto da neko traži lekara kad može sam da dođe do leka. Prema njegovim rečima, tada ti prosti ljudi ne bi više lekara ni tražili, ali bi zato sebi mnogo više štetili nego koristili.

Što se tiče apotekara, on bi bio u teškom položaju, u smislu opstanka. Zato bi bio primoran da bolesnicima i publici nameće lekove samo da bi zaradio i tu ne bi birao sredstva.

Svoje izlaganje završava ovako: »Zato je moje lekarsko mišljenje da još nije vreme da se u Šapcu osnuje i otvori apoteka, dok se ne osnuje bolnica i dok se ne ukaže potreba da, pored državnog fizikusa, može još jedan lekar u Šapcu da radi«.

Sa ovim mišljenjem se složio i okružni načelnik i sproveo ga Ministarstvu unutrašnjih dela, dodavši i u svoje ime nekoliko reči. Tako pripremljen i obrađen odgovor poslat je Ministarstvu 23. jula 1851. godine.

*Visokoslavno Popečitelstvo
u Jagodini*

Preporučeno

Preporučeno na osnovu... (illegible text) ...

Dr. Antonije Groder

23. jula 1851. god.

u Jagodini

Dr. Antonije Groder

Dr. Antonije Groder

Molba Đorda Krstića za osnivanje apoteke u Jagodini (Svetozarevu) ili Šapcu.

Detaljno analizirajući ovo mišljenje što ga je dao okružni fizikus dr Antonije Groder, mi nismo mogli da se sa njim složimo, jer je tom prilikom isuviše gledao samo svoje interese.

U samom početku, bez ikakvih prethodnih obrazloženja, odmah je bio odlučno protiv osnivanja apoteke u Šapcu. U daljem izlaganju i odbrani svog negativnog stava nije, po našem mišljenju, uspeo da ga jakim razlozima osnaži. Poznato je da je Šabac bio kulturno najnapredniji grad u Srbiji i da je još tridesetih godina prošlog veka bio vrlo podložan evropskom uticaju, kao pogranični grad. Šabac je imao prvu gardu, koja je poslužila kao model srpskoj stajaćoj vojsci. U njemu je osnovana i prva mala bolnica, tu je završavao prvi klavir, unet je prvi krevet u kući i pojavila se prva biblioteka u privatnoj svojini. Za sve to su postojali i uslovi u bogatoj Mačvi, zaleđu Šapca.

Ako uzmemo u obzir da su u Šapcu pre 1830. godine otvorena i dva dućana za prodaju lekova, koji su se zapravo od toga izdržavala, još nam neubedljivije izgleda negativan stav fizikusa Grodera prema osnivanju apoteke u tom gradu. On navodi kao razlog da bi se otvaranjem apoteke u Šapcu namnožili »kvaksalberi« - nadrilekari i nadriapotekari. Međutim taj razlog ne možemo da prihvatimo kao nešto bitno, jer je pojava apoteke u mestima Srbije to zaista prouzrokovala, ali to nije smelo da bude presudno. Po toj logici, zbog »kvaksalbera« apoteke se nikada ne bi mogle osnivati, jer su se oni neminovno javljali. Po našem mišljenju, na te nadrilekare i apotekare trebalo je gledati kao na nužno zlo, koje je na evolucionom putu osnivanja apoteke imalo da se prebrodi, a ne kao na veliku prepreku koja bi kao važan faktor kočila razvoj apoteke.

Treba se podsetiti da je isti fizikus dr Groder, kada je Antonije Delini osnivao apoteku u Šapcu još 1839. i 1840. godine, kao prvom gradu tadašnje Srbije posle Beograda, bio i protiv te apoteke. Međutim, Antonije Delini nije se zadržao u Šapcu, zato što mu je porodica bila u Beogradu. Kako je u to vreme jedna apoteka premeštena iz Beograda u Kragujevac, Delini je napustio Šabac i otvorio apoteku u Beogradu, najvećem gradu tadanje Srbije.

Prilikom našeg proučavanja uzeli smo u obzir navod fizikusa dr Grodera — mali broj bolesnika i neznatna godišnja zarada za lekovima. Ali, to čini samo deo prihoda apoteke. Na tim lekovima lekar je imao samo 25% zarade, koje mu je, po uredbi, apoteka davala pri kupovini lekova. Prema tome, prihod apoteke od lekova bio bi mnogo veći nego lekara, pri svega 25% zarade. Sem toga, još nije uzeta popularna — slobodna prodaja lekova bez lekarskog recepta, koja je uvek donosila veću zaradu od one sa receptima. Pri tome nismo mogli da izgubimo iz vida i ostale sitnice od kojih apoteka ima prihoda — naročito od parfimerije i kozmetike, koje su novoosnovane apoteke vrlo brzo presađivale iz Evrope. One su tu robu proizvodile u svojim laboratorijama i od toga imale veliki prihod, jer nisu na to plaćale nikakvu carinu. Pri osnivanju apoteke uvek se računalo na te sporedne prihode, koji su znatno premašivali zarade na lekovima po receptima.

Iako je ovog puta Šabac mimoišlo osnivanje savremene apoteke, zbog neobjektivnog izveštaja fizikusa dr Antonija Grodera, koji je branio svoje interese, ipak je Šabac sedam godina kasnije 1859, dobio apoteku i apotekara mr Franju Ludvika. Naše je mišljenje da je bilo uslova da se u Šapcu osnuje apoteka kada je to pitanje pokrenuo Đorđe Krstić.

Mada je predao ovu molbu za otvaranje apoteke u Šapcu, mr Đorđe Krstić nije čekao na njeno rešenje, već se interesovao i za druga mesta u Srbiji, gde bi se mogla osnovati nova apoteka. Po nagovoru nekih prijatelja iz Beograda, otišao je u Jagodinu (Svetozarevo) i tamo se interesovao kakve su zdravstvene prilike i potrebe za jednom apotekom. Pošto je dobio povoljne podatke, a i po sugestiji nekih građana, on je podneo i molbu za dozvolu i za Jagodinu, 2. jula 1851, iako nije dobio nikakvo rešenje za Šabac. U toj molbi je napisao:

»Ja sam pokorni dole potpisani od prilike pre šest nedelja od Ministarstva unutrašnjih dela molbom tražio da mi se odobri otvaranje apoteke u Šapcu. Ali kako sam pre nekoliko dana, po nagovoru nekih svojih prijatelja, otišao u Jagodinu i uverio se da bi veća korist bila za Jagodinu i okolne varoši da se u Jagodini osnuje apoteka pre nego u Šapcu, iz ovih razloga u svakoj pokornosti visoko molim Ministarstvo unutrašnjih dela da mi dozvoli da osnujem apoteku u Jagodini. U slučaju, ako se ova moja molba ne bi uzela u postupak, iz nekih opravdanih razloga, ja ću, po blagonahodjenju prethodnog Ministarstva unutrašnjih dela, sa blagodarnošću primiti da u Šapcu otvorim apoteku.

Očekujući skoro rešenje, jesam Visokoslavskog Ministarstva pokorni sluga Đorđe Krstić, apotekar^s 2. jula 1851. god. u Beogradu.«

Posle 17 dana od predaje ove molbe za osnivanje apoteke u Jagodini, 19. juna stigao je odgovor i mišljenje okružnog načelnika iz Jagodine. On je bio potpuno suprotan onom iz Šapca. Zbog njegove interesantne sadržine iznosimo ga ovde u celosti:

»Ministarstvu unutrašnjih dela podnosi Izveštaj Načalstvo jagodinskog okruga.

Na pismeni zahtev Ministarstva unutrašnjih dela od 3. t. m. 982. Načalstvo Okruga jagodinskog ponizno javlja. a) da je apoteka u varoši potrebna iz razloga što je njena potreba kod stanovništva porasla i da neprestano raste, kao što je opštepoznato, i da se narod iz dana u dan odriče »Suetne« babskih lekova.

b) Načalstvo misli da bi jedna apoteka u Jagodini, zbog priličnog broja stanovnika u varoši, mogla da opstane, a i zbog seoskog stanovništva ovog okruga, drugo, što ovu varoš okružavaju i druge varošice iz okolnih okruga i, treće, KAD SU MOGLA da opstanu dva dućana koji su držali lekove, a pored njih i mnoge druge dućandžije što su prodavale lekarske stvari i time se izdržavali. Samim tim bi mnogo bolje mogla da opstane i da se izdržava uredna apoteka, koja ispravne-pravilne lekove drži i prodaje. Samo možda, u prvo vreme, apotekar ne bi bio na velikoj dobiti, dok narod o apoteci ne bi razaznao, a što se njenog daljeg napredka tiče, smatram da će narod apoteku bolje upoznati i kao takvu nadalje koristiti. O svemu tome je već usmeno rečeno Đorđu Krstiću, apotekaru, koji želi ovde apoteku da osnuje, kada je ovde ranije dolazio.

v) Otvaranje apoteke u Jagodini bi bilo od nesumnjive koristi za stanovništvo, a i za lekara bi mnogo bolje bilo, jer bi se onda ljudi pravilno orijentisali i znali da bi u apoteci po lekarskom receptu mogli da kupe lekove, i ne bi se bojali da će ih doktor opterećivati sa skupim plaćanjem, već će lekaru morati samo vizitu da plate. U tom slučaju lekar bi bio slobodniji i stalno bi posećivao bolesnike, a ne kao što je do sada na put stajao prednavedeni uzrok.

Воспокоительному Правительству
Судуженбу Губа

Караимовима Округи
Кодуникаш Урбевице.

На изјаву оне Воспокоительнаго Правительств
ства Судуженбу Губа, отъ 3. ю. м. С.Н.: 982
судуженбу Караимовима Округи Кодуникаш
помину Абуа му.

а Губа, иудеи Губа Абуа и оне Губа,
мих помину, иже пожеда Губа не само да
даже Котт Мухомовица пожеда несе и пожеда
нежежеда не као мише одиживитица да Губа
е Губа на даше одиживитица Губе Губе Губа
и.

б Караимовима Маме, Губа Губа Абуа
и Кодуникаш, Губа пожеда Губе Мухомовица
Кодуникаш, а и Котт Мухомовица оне Округи,
Губе мише одиживитица Губе Губе Губе
Округи и Губе Округи, и пожеда Котт и пожеда
Губа Губа Губе и пожеда Губа Мухомовица пожеда
Губе мише одиживитица Губе Губе Губе
Кодуникаш Губе Губе Губе Губе Губе Губе
Губе Губе, и пожеда одиживитица и пожеда
само Мухомовица да пожеда Губе Губе Губе
иже на Котт Губе Губе Губе, Губе Губе
о Кодуникаш не пожеда, а Мухомовица пожеда
Губе, Губе Губе Губе Губе Губе Губе
Губе и Губе Губе Губе Губе Губе Губе
Абуа Губе одиживитица Мухомовица Губе Губе
Губе Губе Губе Губе Губе Губе Губе Губе

в, Судуженбу Абуа и Кодуникаш Губе Губе
отъ пожеда Губе Мухомовица, а и да Губе
о мише одиживитица Губе Губе Губе Губе
иже даше Мухомовица и Абуа пожеда Губе
иже одиживитица, иже даше Мухомовица, Губе Губе
иже даше Мухомовица иже одиживитица Губе Губе Губе

на како миш Губе Губе Губе Губе Губе
на Губе и Губе Губе не пожеда Губе Губе,
само Губе Губе Губе Губе Губе Губе
иже на Губе Губе Губе Губе Губе Губе
отъ Губе Губе Губе Губе Губе Губе Губе
иже даше Губе Губе Губе Губе Губе Губе
иже даше Губе Губе Губе Губе Губе Губе
иже даше Губе Губе Губе Губе Губе Губе

№ 2130.

19. Маја 1851. год.
Г. Кодуникаш.

Губа
Мухомовица

Караимовима Округи
Кодуникаш
Кодуникаш

Izveštaj Okružnog načelnika iz Jagodine, da u Jagodini ima uslova
za osnivanje apoteke.

Sa učtivošću ovo Načalstvo šalje svoje pobrojane odgovore na postavljena pitanja »Predhvaljenom Ministarstvu« i iznosi i svoje mišljenje, proizašlo iz razloga navedenih, da je umesno i potrebno da se u Jagodini otvori apoteka.

19. juna 1851. u Jagodini.
Pisar, *M. Nedeljković*

Načelnik okr. Jagod.
Počasni knj. adjut.,
konjički pukovnik
J. Naumović

Iz ovako ubedljivih razloga i zaključka jasno se vidi da je žarka želja građana i mesne vlasti bila da se osnuje apoteka u Jagodini.

U pretposljednem pasusu se pominje — «... a ne kao što je do sada na putu stajao prednavedeni uzrok». Ovaj uzrok nije tako jasan, pa ćemo dati malo objašnjenje. Pre pojave prvih apoteka u mnogim mestima Srbije XIX veka lekari su vršili svoju praksu kao državni ili privatni, i u isto vreme su obavljali apotekarsku službu u užem smislu. Oni su u naročito napravljenom sanduku, zvanom putna apoteka, nosili sve najpotrebnije lekove kada su išli u sela. Kad okružni načelnik kaže — Neće se plašiti da će ga doktor sa skupim plaćanjem opteretiti — mislio je na to da bi postojanjem apoteke bolesniku bilo lakše jer bi tačno znao koliko košta vizita lekara a koliko lek. Do tada je plaćao lekaru za obe usluge, pa mu se činilo uvek mnogo. U stvari to bi bilo izvesno olakšanje.

Kad je ceo postupak vraćen nadležnom Ministarstvu unutrašnjih dela, sanitetskom odeljenju, ono nije donelo nikakvu konačnu odluku već ga je poslalo višoj nadležnoj vlasti na rešavanje. Dr Emerih Lindenmajer, kao načelnik saniteta Ministarstva unutrašnjih poslova, 18. avgusta 1851. godine poslao je ovaj dosije Sn. br. 1111 Sovjetu na rešavanje, obrazloživši od početka kako je sve teklo — i za Šabac i Jagodinu — usvojivši gledišta okružnih načelnika. On je dalje izneo da je Ministarstvo unutrašnjih dela dužno da se brine, po paragrafu 8. svog ustrojstva o sanitetskoj struci, o osnivanju apoteke, kao korisnih ustanova za narod, i ponovio da je grad Jagodina u središtu naše otadžbine, a to je važan razlog u prilog odobrenju da se osnuje apoteka. U daljem izlaganju je rekao da iz navedenih razloga uzima slobodu i šalje predmet Sovjetu da on reši konkretno — hoće li se dati dozvola za osnivanje privatne apoteke u Jagodini ili ne. Ako bi se ta dozvola dala Đorđu Krstiću — da se obrazloži pod kojim uslovima. Dalje načelnik Lindenmajer daje neke podatke o Krstiću — da je Srbin, rodom iz Rume, a diplomirao u Saksonske, da raspolaže materijalnim sredstvima kojima može apoteku osnovati, podvlačeći da se sve iz priloženog dosijea vidi.

Pored svega, Ministarstvo unutrašnjih dela podnoseći »Visokoslavnom Sovjetu« ovaj predmet na razmatranje i rešenje, pokorno ga moli da izvoli u isto vreme i ovo da reši: »Da li će Đorđu Krstiću, apotekaru, ako bi mu se ta dozvola za otvaranje apoteke dala, i to pravo ustupilo, odobriti da može u Jagodini da drži kao kakvo porodično dobro, to jest da može on ili njegovi naslednici da apotekom po uzakonjenim običajima raspolažu, ili se to samo njemu kao lično pravo daje — u tom poslednjem slučaju da li bi smeo ili ne kao sopstvenik da je založi, dá pod kiriju, da je zaduži, proda ili zavešta, ili bi se to pravo, u slučaju takve promene kod sopstvenika, moralo da prenese na kakvo drugo apotekarsko lice.« Na ovom mestu se izričito traži da

se preciziraju prava apotekara na apoteku u najširem smislu, a naročito se mislilo na nasledstvo posle njegove smrti. Iz ovoga se jasno vidi da su uredbe, koje su se odnosile na apoteke i apotekare, bile skućene i nisu sve predviđale. Pošto je načelnik, dr Lindenmajer, bio iz Austrougarske i tamo poznao apotekarsko zakonodavstvo, u kome je sve podrobno bilo regulisano, hteo je da se i ovde tačno predvide svi slučajevi koji bi tokom vremena mogli da nastupe. Mi znamo da je pre 1865. godine apotekarstvo u Srbiji postojalo i razvijalo se na osnovu uredbe i naročito izdatih rešenja, a tek posle 1865. radilo se i razvijalo se po potpuno preciznom »Zakonu za apoteke i apotekare i za držanje i prodavanje lekova i otrova«, koji je te godine donet i regulisan pravilnikom — Nastavlenijem⁶.

Dakle, naš predmet je otišao na dalje rešavanje — Sovjetu. Na ovom mestu ne navodimo mišljenje Sovjeta, već ćemo izneti celo rešenje, koje je doneo knez.

»Ministarstvu unutrašnjih dela

Ministarstvo unutrašnjih dela podnela je Sovjetu pod 18. pr. mes. SN. 1111. ovde priključene priloge — 10 komada — i predstavilo mu kako je neki Đorđe Krstić, rodom iz Rume, molio da bi mu se dozvolilo — u našoj otadžbini — u Šapcu ili Jagodini da otvori apoteku koja bi bila od koristi i stanovništvu okolnih varoši i sela i lako bi se izdržavala, jer bi se nalazila u sredini naše otadžbine. Tražeći o tome i od više vlasti potrebno rešenje, hoće li se dozvoliti i pod kojim uslovima, pomenutom Đorđu Krstiću u Jagodini da osnuje apoteku.

Uzevši u obzir stanovište ovog Ministarstva u razmatranje i saslušavši mišljenje Sovjeta od 1. t. m. br. 723, ja sam se saglasio sa njime i rešio: da se predimenovanom molioću Krstiću dozvoli da može svoju apoteku u Jagodini da osnuje i da drži, i to samo sa ličnim pravom, shodno duhu naših zemaljskih zakona i pod običnim uslovima, osnovanim na našim postojećim sanitetskim i apotekarskim propisima i uredbama, i proglašavam da ministarstvo unutrašnjih dela to sprovede u delo.

SN. 797,
10. septembra 1851 god.
u Beogradu

A. Karađorđević»

Posle ove Kneževe odluke koncesionar se obratio Ministarstvu jednom predstavkom u obliku zahvalnice i tražio još neka objašnjenja. Donosimo je u originalu:

»Visokoslavnom Popečiteljstvu Vnutrenih Dela!

Kako sam rešenije Visokoslavnog Popečiteljstva vnutrenih Dela, pod 24 pr. m. SN. 1346. dobio da mogu po visočajšem odobrenju na molbu moju, u Jagodini Apoteku otvoriti, ja sam se pokorno potpisani, tronut čuvstvom neizkazane priznatelnosti, na milosti Visokoslavnog Srbskog Praviteljstva odma rešio Apoteku u Jagodini otvoriti, a zato u svakoj pokornosti dolazim Visokoslavno Popečiteljstvu vnutrenih Dela, pod kog nadziranjem, ovo zavedenie stoi, moliti, da bi mi Ono, po ovom nužno Nastavlenie i po obećanju u rešenju odpuštenom, nego pismeno pravo na ovo otvaranje odpustiti blagoizvolelo.

Ministarstvo Unutrašnjih Dela

Beograd, 1. Oktobra 1851.

Preporučeno od strane Ministarstva Unutrašnjih Dela, da se dozvoli apoteci u Jagodini osnovati od strane g. Đorđa Krstića, apotekara diplomiranog u Beogradu, na osnovu rešenja Njegove kneževske svetlosti od 10. septembra t. g. da može svoju apoteku u Jagodini osnovati i držati, ali samo sa ličnim pravom, shodno duhu naših zemaljskih zakona i pod običnim uslovima osnovanim na našim postojećim sanitetskim i apotekarskim propisima i uredbom skopčano — i sve mu je od reči do reči pročitano i u isto mu vreme podvuklo da se strogo i neodstupno u svemu tih pobrojanih pravila pridržava, a u slučaju ne pridržavanja istih — sve neka sebi u krivicu pripiše. U tu svrhu sve je prepise dokumenata overene pečatom i potpisom snabdevene ovo Načelstvo njemu predalo sve ispravno, o čemu po svojoj dužnosti izveštavam Ministarstvo.

M. J. Popović

M. J. Popović

Dozvola data Đorđu Krstiću da može osnovati apoteku u Jagodini.

» Jesam Visokoslavnog Popečitelstva pokorni sluga Đorđe Krstić, apotekar diplomirani, u Beogradu 1. oktobra 1851.«

I posle ove zahvalnice sa predajom konačne dozvole — kancesije — nije bilo završeno. Tek posle mesec dana Okružno načelstvo u Jagodini predalo je Krstiću dozvolu sa celim dosijeom i o tome izvestilo Ministarstvo. Ovde ćemo taj poslednji akt doneti u celosti, savremenim jezikom :

»Visokoslavnom ministarstvu unutrašnjih dela.
Izveštaj Jagodinskog okružnog načelstva.

Odgovarajući na pismeno Visokoslavnog Ministarstva unutrašnjih dela poslato 6. pr. m. SN. 1346, Načelstvo okruga jagodinskog u najvećoj poniznosti javlja Ministarstvu — da je pozvalo u svoju kancelariju diplomiranog apotekara g. Đorđa Krstića i predalo mu Visoko podareno rešenje Njegove kneževske svetlosti od 10. septembra t. g. da može svoju apoteku u Jagodini osnovati i držati, ali samo sa ličnim pravom, shodno duhu naših zemaljskih zakona i pod običnim uslovima osnovanim na našim postojećim sanitetskim i apotekarskim propisima i uredbom skopčano — i sve mu je od reči do reči pročitano i u isto mu vreme podvuklo da se strogo i neodstupno u svemu tih pobrojanih pravila pridržava, a u slučaju ne pridržavanja istih — sve neka sebi u krivicu pripiše. U tu svrhu sve je prepise dokumenata overene pečatom i potpisom snabdevene ovo Načelstvo njemu predalo sve ispravno, o čemu po svojoj dužnosti izveštavam Ministarstvo.

N. 4288,
2. decemvri 1851. god.
u Jagodini
Priv. Pisar
Efrem Popović

Načelnik okružni
počastn. adjut. knjažeski
podpolkovnik kavaler
J. Naumović⁹.

I tako je okončan postupak oko dobijanja dozvole za osnivanje apoteke u Jagodini. Ostalo je sada da vidimo kada je i kako Đorđe Krstić uspeo da otvori apoteku, pored teških opštih prilika u Srbiji 50-tih godina. Tu je trebalo iz inostranstva sve nabaviti i u Jagodinu doneti. A mi znamo da su jedina saobraćajna sredstva u Srbiji za prevoz stvari i robe bila zaprežna vozila, volovska i konjska, a pored njih i tovarni konji u karavanima.

Iz rešenja, koje je Krstić dobio, nigde se ne vidi u kom roku je bio obavezan da završi sa uređenjem apoteke. Od datuma saopštenja, 2. decembra, pa dalje nismo naišli ni na kakav trag o otvaranju ove apoteke. Koncesionar Krstić je počeo da uređuje apoteku i hteo je da to što pre završi, ali u tome nije sasvim uspeo. Posle 6 meseci, 31. maja 1852. godine, na primedbu Ministarstva unutrašnjih dela zašto nije završio sa uređenjem apoteke, on odgovara Ministarstvu i pravda se navodeći da je još pre tri meseca poručio kod komisionera u Pešti da mu se za apoteku pošalju, između ostalog, i neke tegle, a da one nisu još stigle. Na njegovu intervenciju, komisioner mu je odgovorio da se one nalaze u Beogradu već 10—19 dana i da se čeka na pogodno prevozno sredstvo koje će ih preneti do jagodine. Dalje, u tom pravdanju još kaže to da će završiti sa uređenjem čim to stigne i da će tada potražiti komisiju za pregled apoteke i njeno otvaranje.

I zaista, posle 14 dana, 14. juna, on piše molbu i traži od Ministarstva komisiju za pregled uređene apoteke. Molba je kratka i donosimo je u originalu:

»Visokoslavnom Popečitelstvu Vnutrenih Dela.

Počem sam dozvoljenu mi Apoteku u Jagodini otvoriti u svoj red doveo to u pokornosti po obećanju svom javljajući Visokoslavnom Popečitelstvu Vnutrenih Dela učtivo Ga molim, da soizvoli ono nadležnu radi pregledanja iste Komisiju izaslati.

Jesam Visokoslavnom Popečitelstvu Vnutrenih Dela Pokorni u Jagodini 13. junija

Dorđe Krstić
apotekar¹⁰«.

Posle više od dva meseca komisija se sastala u Jagodini i pristupila pregledu apoteke. Pada u oči da je prošlo 65 dana otkako je Krstić tražio komisiju i da je trebalo čekati tako dugo da bi se ona sastala i pristupila radu. Po našem mišljenju, tu su postojali mnogi razlozi. U prvom redu mora se uzeti u obzir neekspeditivnost naše administracije toga vremena, dalje, komisija je sastavljena i od članova van Jagodine, iz Beograda i Kragujevca. Pri tom se moralo usklađivati slobodno vreme svakog člana komisije kada je mogao da napusti redovnu dužnost i da otputuje u Jagodinu. Pored toga, ceo taj dogovor išao je prepiskom — poštom — a za to je bilo potrebno više dana. I na kraju, putovanje komisije običnim kolima ili dilažansom do Kragujevca, po lošim putevima ondašnje Srbije.

Uspeli smo da nađemo ceo komisijski izveštaj, koji ćemo ovde prikazati, jer je kao prvi te vrste, nama do sada poznat, veoma interesantan. Komisija se na kraju pregleda obratila Ministarstvu unutrašnjih dela i podnela iscrpan izveštaj koji ovde donosimo.

»Komisije pregledajući Apoteku u varoši Jagodini izvestie«, i dalje produžila kao uvod da se komisija sastala da bi pregledala apoteku u Jagodini, po rešenju izdatom 10. septembra pr. g. pod br. 797. i da je pristupila pregledu 21. avgusta t. g. izjutra u 9 časova po evropskom vremenu (za razliku od turskog, koje je tada bilo u Srbiji), a po rešenju Ministarstva unutrašnjih dela od 12. avgusta t. g. SN. 882.

Pre svega, komisija je pročitala apotekaru Krstiću pravila, po kojima su dužni bili da se upravljaju svi apotekari u kneževini Srbiji, od reči do reči, a tako i priručnik takse za lekove i sve uslove kojima apoteka treba da udovolji. Posle toga komisija je pristupila pregledu i išla sledećim redom: »1-vo — Da li se ona predpohvalenim Popečitelstvom izdana 6. Novembra pr. god. SN 1346. Naredba pri ovoj Apoteki hrani«. »2-go — Da li je apoteka dobro uređena i da li ima sav pribor i lekove u dovoljnoj količini?

a) Da li ima lokal koji odgovara propisima apotekarske nauke?

b) Da li ima svoj magaz u materijalku V. M.)?

v) Svoji laboratorijum? g) tavan, d) podrum, e) da li u svima pobrojanim ovim odeljenjima ima potreban pribor?; da li su lekovi dobrog kvaliteta; z) da li ima sve potrebne protokole; i) da li, prema potrebi, ima dovoljnu količinu lekova; j) da li čuva trgovačke račune o nabavljenim lekovima i ostalim stvarima u apoteci; k) i da li ima potrebnog personala za apoteku?

Posle detaljnog pregleda komisija je na svako pitanje ovako postavljeno odgovorila »1-vo — Da se više navedena naredba u 1-voj tački napomenuta pri ovoj apoteki hrani. 2-go — Apoteka se nalazi u sredini varoši sa najpotrebijim priborom i lekovima prilično snabdevena: a) Ima lokal po apotekarskim propisima dobrovidan i suv i na dobrom mestu u varoši; ima i potrebne ormane, kao i orman za smeštaj lekova jakog dejstva, ali su na tim teglama i bocama signature od obične hartije, a nisu po propisu uljanom bojom napisane na staklu. Dalje, stalnih boca ima u dovoljnom broju sa dobrim natpisima i staklenim zapušačima; tako isto, stalne tegle od majolike — keramike za ekstrakta i masti sa upečenim natpisima i dobrim zaklopcima. I njih ima u dovoljnoj količini, tako da su u njima smešteni svi odgovarajući lekovi, što se tiče drvenih tegli za praškove, one su lepo napravljene — od jasenovog drveta — dobro politirane sa natpisima, a ima ih u dovoljnom broju. Dalje u apoteci se nalazi i jedna receptura sa dovoljno fijoka, piramidom i taravagom. To je stug oblika piramide postavljen na sandučić za tara-vagu, na koji se postavlja tara-vaga (V. M.). Takođe u apoteci ima i potrebnih terazija sa tegovima avančića i drugog pribora i instrumenta za rad. b) Materijalka je malo udaljena od apoteke i dosta je vlažna. Ona nema naročito pribora, osim stelaža načinjenih od običnih dasaka i na njima su poredane staklene boce za smeštaj lekova u dobrom poretku. Osim toga, ima lonaca, drvenih kutijica. Sve je signirano sa običnim natpisima. v) Laboratorijum je smešten do apoteke u maloj prostoriji gde ima tavica i kotlića i sve što je potrebno za rad jedne male apoteke. g) Što se tiče tavana, on je nizak, jer su sve kuće u ovom mestu tako građene, ali lekovi koji su na njemu smešteni u dobrom su poretku. d) Podruma za sada nikakvog nema. e) Ima sve potrebe po navedenim odeljenjima, osim prese, koja je poručena a nije stigla. ž) Lekova ima u priličnoj količini, a naročito onih koji su u svakodnevnoj upotrebi. z) Lekove je komisija na licu mesta podvrgla strožem hemijskom pregledu, po priloženom spisku, i sve oglasila za dobre, izuzev male količine leka klornelikvide, što se u oficini našla, a koga je komisija izbacila, a taj isti lek u materijalku komisija je oglasila dobrim. Apoteka za sada ima dva protokola u kojima još ništa nije uvedeno. Pored toga, komisija je tražila od Đorđa Krstića, diplomiranog apotekara, priručnu apotekarsku literaturu. Nju je pregledala i našla da je baš hemijska, koja je apoteci potrebna. g) Trgovačke račune ima sve uredbe. k) Što se tiče osoblja, ima samo jednog dečka koji služi kao laborant. Sve navedeno komisija dostavlja Visokoslavnom Ministarstvu unutrašnjih dela na uvid sa primedbama koje je stavila apotekaru Đorđu Krstiću. U primedbi je naloženo apotekaru: 1) da etikete na bocama ispiše uljanom bojom, 2) da nabavi presu, 3) da se postara za podrum i u njemu smesti materijal koji je već tu. Osim toga, da nabavi sledeće protokole: a) izrađenih lekova, b) lekova koji će se nabavljati, v) nabavljenih lekova, g) primanja i izdavanja lekova i d) nabavke otrova. Na traženje komisije, apotekar Krstić je izjavio da će sve te nedostatke što pre dovesti u red.«

Na kraju ovog iscrpnog izveštaja o pregledu apoteke komisija je dala i konačan zaključak, ovako formulisan: »Iz svih gore navedenih okolnosti, a naročito posle iscrpnog pregleda lekova, uvidelo se da ne postoji nikakva prepreka za njeno otvaranje, i pored navedenih primedbi, koje će se što skorije ispraviti. Dole potpisana komisija je mišljenja da se u ovom mestu

može otvoriti ova apoteka i da se iz nje po visokouzakonjenim pravilima mogu izdavati lekovi našem narodu, koji je ovu ustanovu sa oduševljenjem primio.

22. avgusta 1852. god. u Jagodini

Članovi komisije
J. Naumović,
načel. okr. Jag.
Josip Pančić
fizikus okružja Kragujev.
Pavle Ilić
prav. Apotekar.«

I tako je 22. avgusta 1852. godine apoteka Đorđa Krstića u Jagodini otvorena posle tolikih procedura i napora, tačno posle 13 meseci od upućene molbe Ministarstvu za dobijanje dozvole. Među članovima komisije vidimo dva značajna lica: Josifa Pančića i Pavla Ilića. Za Pančića će se mnogi iznenaditi kad saznaju da je bio lekar fizikus, jer je našoj javnosti poznat kao botaničar i otac srpske botanike. Što se tiče Pavla Ilića, on je osnivač pravitelstvene apoteke u Kragujevcu 1836. godine. On je značajan kao prvi državni apotekar, prvi hemičar i inspektor apoteke u kneževini Srbiji. Pored toga, osnivač je i prve hemijske laboratorije. Kao osnivač pomenutih ustanova i zvanja on zauzima prvo mesto u istoriji naše farmacije i hemije u XIX veku.

Ovaj komisijski izveštaj doneli smo u celosti, ali ne jezikom kojim je pisan. Na nekim mestima smo ostavili stari jezik iz XIX veka. Ovde, u produžetku, donosimo spisak lekova koje je komisija, prilikom pregleda apoteke, u samoj apoteci našla:

»SPISAK lekova, koje je komisija fizičko-hemičeskom ispitu podvrgla.

Aque destillata	Fractus Tamarind	Spirit. Camphoratus
Aque Melissa	Carbonas Magnes.	Spirit. Minsereri
Aque mentha piper.	Lac Sulfuris	Spirit. Serpilli
Herba melissa	Castoreum	Unguent. Armonatic.
Herba mentha piperit.	Sulf. chinina	Unguent. hydrarg. ciner.
Herba mentha crispa	Acetas morphii	Emplastr. Veniano
Flores arnica	Calomel.	„ diachyl. simplex
„ chamomilla romana	Kalii hydrojodic.	Tinctura Castorei
Species pectoral.	Extract chiba fusc.	Tinctura Jodi
Folia Senna	Syrupus Rubi Idei	Tinctura opii simplex
Sal amarum	Syrupus Ribium	„ „ Composita«.
Radix Rhei	Balsam copaiva	
Cortex china fusc.	Oleum Amygdalar.	
Radix Jalapa	Spirit. aromaticus	

U komisijskom izveštaju nigde se ne pominju gotovi lekovi. Od tog vremena razdvaja nas svega 109 godina, a ovako velika razlika u lekovima! Neki su iz ovog spiska poznati samo starijim apotekarima, koji za sobom imaju preko 30 godina prakse, a mladi za njih i ne znaju.

Ovaj rad je sačinjen od do sada neobjavljene originalne arhivske građe. On predstavlja zasad jedini primer te vrste na ovaj način rasvetljen: kako su

se osnivale apoteke obnovljene Srbije u XIX veku. On nam je pokazao ceo administrativni put od početka pa do otvaranja apoteke.

Ova apoteka je osnovana po pravilima iz 1845, a prvi zakon za apoteke i apotekare donet je tek 1865. godine.

Iz celog izlaganja smo videli da je sve bilo postavljeno na svoje mesto, i da je pri otvaranju tih prvih apoteka udaren solidan temelj jednoj profesiji u Srbiji, baziran na već postojećim savremenim tekovinama u Evropi.

Gledište dr Grodera, šabačkog fizikusa, odbacili smo kao neosnovano i pristrasno, jer je imalo za cilj da osujeti osnivanje apoteke u Šapcu. On je celo pitanje posmatrao kroz prizmu ugrožavanja interesa lekara sa prirodnom apotekom.

Suprotno njemu, građani i mesna vlast u Jagodini pokazali su pravo razumevanje kad su dali objektivno mišljenje da ima uslova za osnivanje, opstanak i razvoj jedne apoteke u Jagodini. Da je u Jagodini tada postojao lekar (on se ovde nigde ne pominje), možda bi i on zauzeo isti stav.

U celom ovom radu, prema nahođenju, davali smo pojedine delove u originalu, kako su napisani, a negde smo citate navodili savremenim jezikom. Jasnoće radi, sve je to stavljeno pod navodnike. Ostali materijal smo koristili kao istorijsku građu i prema potrebi, preradili, držeći se strogo smisla originala. To smo činili da bi rad bio pregledniji i pristupačniji.

Pada u oči da su lekari i apotekari obnovljene Srbije u XIX veku naše i strane narodnosti. Stranci su dolazili iz »Cesarevine« i dugo godina ostajali austrougarski podanici. O njima se stalno brinuo Austrougarski konzulat u Beogradu, pa je kao nadležan i njihove međusobne sporove rešavao. Zaključujemo da oni nisu imali poverenja u novu državu iako su brzo sticali zadovoljavajuća materijalna dobra. Tek kasnije, kada se osetila stabilnost u ličnom životu, kada su postajali imućni, oni su postepeno postajali naši državljani.

IZVORI:

¹ Državni arhiv Narodne Republike Srbije SF. IV. 32 1852, I — ² Državni arhiv Narodne Republike Srbije SF. IV. 32 1852, II — ³ Državni arhiv Narodne Republike Srbije SF. IV. 32 1852, III — ⁴ Državni arhiv Narodne Republike Srbije SF. IV. 32 1852, IV — ⁵ Državni arhiv Narodne Republike Srbije SF. IV. 32 1852, V — ⁶ Državni arhiv Narodne Republike Srbije SF. IV. 32 1852, VI — ⁷ Državni arhiv Narodne Republike Srbije SF. IV. 32 1852, VII — ⁸ Državni arhiv Narodne Republike Srbije SF. IV. 32 1852, VIII — ⁹ Državni arhiv Narodne Republike Srbije SF. IV. 32 1852, IX — ¹⁰ Državni arhiv Narodne Republike Srbije SF. IV. 32 1852, X — ¹¹ Državni arhiv Narodne Republike Srbije SF. IV. 32 1852, XI.

LITERATURA

¹ Lindenmajer E., Srbija, njen razvitak i napredak u sanitetu, Banatska episkopska knjigopečatnja, Temišvar, 1876 (Rukopis). — ² Mihajlović V., Sanitet u obnovljenoj Srbiji, Beograd, SAN, 1950. — ³ Stanojević V., Istorija srpskog vojnog saniteta, Beograd, 1925. — ⁴ Đorđević V., Istorija srpskog vojnog saniteta I, II, III—IV, Beograd, 1879, 1880, 1886, 1893. — ⁵ Zakon za apoteke i apotekare i za prodavanje i držanje lekova i otrova, Beograd, 1865. — ⁶ Stanojević S., Istorija srpskog naroda, Beograd, 1926.

Vojislav MARJANOVIC

Au début du mois de mai 1851, le pharmacien Djordje Krstić, de Ruma, a adressé une pétition au ministère de l'Intérieur dans laquelle il demandait la concession pour l'établissement de la première pharmacie à Šabac. Cette requête a été aussitôt transmise, par le ministère, à la préfecture de Šabac, qui devait répondre si dans cette ville il y avait des possibilités pour l'établissement et l'existence ultérieure sûre d'une pharmacie. Sur ce point a été consulté aussi le médecin départemental, le «physicus», Dr. Antonije Groder, comme le plus compétent pour les questions de santé. Dans ce cas, Groder n'a pas été conduit par les besoins de santé du peuple, mais a vu ses intérêts matériels menacés, car, par l'établissement de la première pharmacie publique à Šabac, les revenus de sa pharmacie personnelle auraient été grandement réduits. Pour ces raisons, il a donné une réponse négative, en affirmant que dans la ville de Šabac il n'y avait pas de possibilité pour l'existence d'une pharmacie publique. A l'appui de sa conclusion, il avait extrait des protocoles le nombre des malades pendant les dix dernières années, et avait calculé la valeur des médicaments employés pendant ce temps. Par ces citations il avait réussi à démontrer l'impossibilité d'existence d'un pharmacien qui se serait établi à Šabac, en omettant bien de tenir compte des revenus importants que celui-ci aurait eu de la vente de certains médicaments sans ordonnances, ainsi que de la vente des moyens cosmétiques et d'hygiène.

Indépendamment de la réponse à la pétition déjà adressée, sur l'instance de quelques amis de Belgrade, Krstić est parti pour Jagodina dans le but de s'informer si dans cette ville il y aura la possibilité pour l'établissement d'une pharmacie. En rentrant à Belgrade, il a, le 2 juillet de la même année, adressé une nouvelle pétition pour l'établissement d'une pharmacie à Jagodina, en affirmant que dans cette ville il y avait des possibilités d'existence pour un pharmacien. Il avait ajouté de nouveau qu'il était prêt à aller à Šabac, aussi, pour y établir sa pharmacie. Le ministère avait cette fois de même demandé l'avis sur cette question de la préfecture de Jagodina. Le peuple, ainsi que les représentants des autorités de cette ville, ont reçu cette proposition avec enthousiasme en affirmant qu'à Jagodina (Svetozarevo, d'aujourd'hui) il y avait bien toutes les possibilités pour l'établissement et l'existence ultérieure d'une pharmacie. Parmi les autres motifs, ils avaient cité aussi le fait que dans deux magasins de cette ville on vendait déjà des médicaments, et qu'il y avait de nombreux commerçants qui faisaient de même, en passant. En guise de conclusion, ils avaient affirmé qu'une pharmacie bien ordonnée, munie de bons médicaments, aurait encore plus de possibilités d'exister. Dans ce rapport, aucun médecin n'est mentionné. Le ministère a adopté les deux rapports, de Šabac et de Jagodina, et a donné la concession à Djordje Krstić pour l'établissement d'une pharmacie à Jagodina.

Avec beaucoup de difficultés, après une année de travail Krstić a établi sa pharmacie, et a demandé une commission pour faire la révision de celle-ci, et lui permettre de commencer son activité professionnelle. Cette commission a, avec des remarques minimales, donné l'autorisation le 22 août 1852, que cette pharmacie commence à fonctionner publiquement. Cette conclusion a été basée aussi

sur les résultats d'examen de 39 sortes de médicaments différents: drogues, substances chimiques et préparations galéniques; aucune spécialité pharmaceutique n'a été mentionnée. Les membres de la commission ont été: J. Naumović, le préfet, Dr. Josip Pančić, le «physicus» départemental de Kragujevac, et Pavle Ilić, pharmacien d'état, de Belgrade.

GRÜNDUNG DER ERSTEN APOTHEKE IN JAGODINA IM JAHRE 1852

Vojislav MARJANOVIC

Anfangs Mai 1851 wendete sich Mr Djordje Krstić aus Ruma an das Ministerium für innere Angelegenheiten mit der Bitte ihm die Erlaubnis für die Gründung einer Apotheke in Šabac erteilen zu wollen. Das Ministerium hat den Antrag an die Bezirksvorstehung in Šabac gesandt mit der Frage ob in Šabac die Bedingungen für die Gründung und sichere weitere Existenz einer Apotheke bestehen. Darüber wurde in Šabac der Kreisphysicus Dr. Antonije Groder als der kompetenteste für die Gesundheitsfragen konsultiert. In diesem Fall ging Dr. Groder nicht von den gesundheitlichen Bedürfnissen des Volkes aus, sondern sah in der Gründung der Apotheke die Gefährdung der Interesse seiner eigenen Handapotheke, aus welcher er nach der Untersuchung der Kranken die Arzneien aushändigte. Auf die gestellten Fragen gab er eine negative Antwort. Dem Protokoll nach er führte die Zahl der Kranken in den letzten 10 Jahre an, und die Menge und den Geldwert der verbrauchten Arzneimittel derselben Zeitspanne. Im gelang durch diese Angaben die Gründung der Apotheke zu vereiteln, weil er die Tatsache dass die Arzneimittel die ohne Rezepte ausgehändigt werden, der Verkauf der hygienischen und kosmetischen Mittel eine bedeutende Einnahme darstellen, nicht im Betracht gezogen hat.

Unabhängig von dem Ergebnis dieses Antrages ging der Antragsteller Krstić, überredet von einigen Freunden aus Belgrad, nach Jagodina um sich dort zu vergewissern, ob da die Bedingungen für die Gründung einer Apotheke bestehen. Nach Belgrad zurückgekehrt reichte er am 2. Juli 1851 den Antrag für die Gründung einer Apotheke in Jagodina ein. Er führte an dass die Bedingungen für die Gründung und Existenz einer Apotheke bestehen und fügte hinzu er möchte sich auch in Šabac niederlassen falls ihm die Erlaubnis erteilt würde. Das Ministerium nahm den Antrag an und ersuchte die Kreisvorstehung in Jagodina um ihre Meinung. Das Volk und die Behörden in Jagodina (heutige Svetozarevo) haben mit Begeisterung diesen Versuch begrüsst und haben sich positiv geäußert. Sie führten an, dass in Jagodina in manchen Läden auch Arzneimittel verkauft werden. Sie waren der Meinung dass eine ordentliche Apotheke die mit guten Arzneien versorgt ist eine sichere Existenz haben würde. Von einem Arzt war keine Rede. Das Ministerium nahm beide Berichte aus Šabac und Jagodina an und erteilte dem Mr. Djordje Krstić die Bewilligung für die Gründung einer Apotheke in Jagodina.

Nach einem Jahr, mit vielen Schwierigkeiten kämpfend, hat er die Apotheke errichtet. Die Untersuchungskommission erteilte am 22. August 1852, nach kleineren Bemerkungen, die Erlaubnis für die Eröffnung derselben. In der Apotheke befanden sich 39 verschiedene Arzneimittel Drogen, Chemikalien und galenische Präparate. Die Kommission erwähnte kein fertiges Präparat. Die Mitglieder der Kommission waren J. Naumović, Kreisvorsteher, Dr. Josip Pančić, Kreisphysikus aus Kragujevac und Pavle Ilić Staatsapotheker aus Beograd.